

HOLLAND FESTIVAL

Amsterdam, juni 1982

DUITS/NEDERLANDSE EXPERIMENTELE FILMS

MET LIVE-MUZIEK.

Presentatie i.s.m. het Nederlands Filmmuseum, Amsterdam,
de Stiftung Deutsche Kinemathek, Berlijn, het Goethe-Institut,
de Stichting Gaudeamus en de Stichting Stampconcerten.

Programmasamenstelling: Lothar Prox.

Programma I

Rotterdam, 't Venster, 4 juni 1982, 20.30 uur

Utrecht, Centrum 't Hoogt, 5 juni 1982, 20.30 uur

Den Haag, Hot Theater, 6 juni 1982, 20.30 uur

Amsterdam, The Movies, 7, 8 en 9 juni 1982, 20.15 uur.

Film + muziek:

REGEN

Nederland 1929 - experimentele film - geluid - 13 min.

Regie en camera: Joris Ivens en Mannus Franken;

Muziek: nieuwe compositie 1982: Henk van der Meulen,

voor: fluit, klarinet en strijktrio.

"De muziek 'Regen' volgt over het algemeen de ritmiek van de montage van de film. De verschillende beeld-thema's zoals boten, water, lucht, trams, auto's en parapluies worden ook in de muziek met verschillend materiaal behandeld. Door de sterke structuur van de film en het abstracte bijna muzikale beeldgebruik is een muziekstuk ontstaan dat, ondanks het feit dat het dezelfde structuur overgenomen heeft, een eigen muzikale logica houdt. Gezien de aard van het onderwerp en de tijd van ontstaan van de film is de muziek geschreven in een vrije-atonale stijl zonder daarbij een herkenbare expressiviteit en de verworpenheden van traditionele polyfonie over het hoofd te zien."

H.v.d.M.

Concertant:

LICHTSPIEL OP.I

Strijkkwintet, op. 23 van Max Butting, 1899-1976.

Deze "kamermuziekcomponist van vrije richting" (Reimanns Musik-Lexikon, 1922) schreef zijn kwintet voor de première van Walther Ruttmanns abstracte film 'Opus I' in het Berlijnse Marmorhaus op 27.4.1921. Na de vondst van de partituur in het Stockholmse Filminstituut is deze muziek voor het eerst in zestig jaar weer te horen.

Film + muziek:

OPUS 2 OPUS 3 OPUS 4

Duitsland 1922-1924 - experimentele film - zwijgend - 7 min.

Vormgeving: Walther Ruttmann

Muziek: Opus 2,3 en 4: nieuwe composities uit 1982: Alex Manassen voor fluit, klarinet en strijktrio.

Bij de Berlijnse première van de 'Opusfilms' op 3 mei 1925 in het Ufa-Palast bestond nog geen originele muziek. Twee jaar later schreef Eisler in opdracht van het Baden-Badener Avantgarde-Festival 'Deutsche Kammermusik' bij 'Opus 3' een compositie voor kamerorkest, die op 16.7.1927 uitgevoerd werd. Eisler heeft het stuk in zijn orkestsuite nr 1., op. 23 als eerste deel opgenomen.

Opus 2,3 en 4: "Op het moment, dat ik de opdracht kreeg om muziek te komponeren voor dit Holland Festival-programma, liep ik rond met ideeën voor een audio-visueel projekt met de filmer Erik Zuyderhoff, te realiseren vanuit één concept voor zowel de beelden als de klanken. Ik koos Ruttmann's Opus 2,3 en 4 om de volkomen abstraktheid ervan. Mijn analyse van deze films leverde een inventarisatie op van beeldmateriaalsoorten en inzicht in de andere voor de beelden relevante eigenschappen, met name het vormverloop.

De via de analyse gevonden compositieprincipes heb ik opgenomen in een (groter) model, dat ik bedacht voor het komponeren van een audiovisueel geheel. Ik heb daarbij een eindresultaat nagestreefd, waarin klanken en beelden als een eenheid kunnen worden ervaren zonder elkaar voortdurend te dupliceren. In feite zijn er drie vormen van coëxistentie van beeld en klank gebruikt: parallelle, divergente en convergente, in elk Opus overheerst er één van die drie vormen."

AM

Concertant:

14 ARTEN DEN REGEN ZU BESCHREIBEN

Variaties voor fluit, klarinet, viool, altviool, cello en piano, opus 70 van Hanns Eisler (1898 - 1962).

In 1940 kreeg Eisler een stipendium van de Rockefeller Foundation voor systematische proeven met filmmuziek. Tot de resultaten van dit project behoort de 12-toons compositie uit 1941 bij Ivens cinépoème 'Regen', die Eisler opdroeg aan zijn leermeester Schönberg (als inleiding klinkt een anagram van zijn naam). Eerste uitvoering met de film op 28.2.1948 in de Town Hall in New York. Eisler vond dit zijn beste kamermuziekwerk. 'Regen' is voor hem een teken van verdriet en de muziek "een anatomie van de melancholie". Op technische gronden is de combinatie film-muziek niet bevredigend. Ivens draaide met een snelheid van 16 beelden per sec., Eisler ging uit van een snelheid van 24 B/S (geluidsfilmnorm). De uitvoering hiervan moest wel de ontvangst van de film nadelig beïnvloeden. De ongunstige omstandigheid van het snelle tempo geldt eveneens voor de versie van de film uit 1932 met de muziek van Lou Lichtveld.

Film + muziek:

DE BRUG

Nederland 1928 - 11 min.

Regie, camera, cutter: Joris Ivens

Muziek: nieuwe compositie 1982: Bob Zimmerman,

voor fluit, klarinet, fagot, strijktrio, contrabas en piano.

De Brug (1982) werd geschreven voor het Delta-ensemble in opdracht van het ministerie van CRM, op verzoek van het Holland Festival. Het gaat bij deze compositie om een niet-illustratieve benadering van filmmuziek: Ivens' film is in zichzelf immers een afgerond kunstwerk.

Deze opvatting resulteerde in een muziekstuk dat in zijn expressie vrijwel onafhankelijk is van de film, maar in opbouw wel verband houdt.

Om het karakter van de stomme film niet te ontkennen wordt de stilte als volwaardig stijlelement in de muziek opgenomen.

Hierdoor, en door de meestal pianissimo gehouden dynamiek, heeft de gehele compositie een nogal introvert karakter; zij werkt daardoor als een rustig contrapunt tegen het zeer beweeglijke aanzien van Ivens' werk.

Het DELTA ENSEMBLE is opgericht in 1978 en bestaat uit elf uitvoerende musici, een componist (Alex Manassen) en dirigent Jurriaan Röntgen.

Het streven van het ensemble is 20ste-eeuwse muziek te selecteren en uit te voeren, met het accent op Nederlandse muziek.

Het DELTA ENSEMBLE speelt een rol daar waar hedendaagse muziek centraal staat. Bijvoorbeeld wordt samen met Gaudeamus jaarlijks een werkweekend georganiseerd voor jonge componisten.

De programma's worden gezamenlijk vastgesteld.

Het DELTA ENSEMBLE beschouwt kamermuziekbeoefening als een volwaardige activiteit en wil, zodra dat maatschappelijk haalbaar is, full-time gaan functioneren.

Zeer binnenkort verschijnt een Attacca-grammofoonplaat met composities van Daan Manneke met o.a. diens Vice Versa in een uitvoering door het DELTA ENSEMBLE.

Voor het seizoen 82/83 staan een aantal nieuwe Nederlandse, meest in opdracht geschreven, composities geprogrammeerd van Johan de Boer, Alex Manassen, Daan Manneke, en, voor een tweede project van Film met Live-Muziek, Jan Willem van Mook, Paul de Roo, Ad Wammes en Jan van Zelm.

Bezetting DELTA ENSEMBLE

dirigent: Jurriaan Röntgen

fluit: Leendert de Jonge

klarinet: Gerard Zuyderhoff

fagot: Dorothe Rothbarth

viool/altviol: Margaretha Greijdanus

viol: Laurien van Egeraat

altviol: Joke van Raalten

cello: Eduard van Regteren Altena

contrabas: Anneke Hogenstijn

piano: Monique Copper.

Alex Manassen (geb. 1950) studeerde vanaf 1972 bij Ton de Leeuw en behaalde in 1979 de Prijs voor Compositie.

Hij schreef naast muziek voor kleine bezettingen een dubbelconcert voor klarinet en piano en een basklarinetconcert, dat dit jaar in première werd gebracht door Harry Sparnaay.

Hij werkt op dit moment in opdracht van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst aan een stuk voor "The Busy Drone", het draaiorgel van het Stedelijk Museum.

Alex Manassen is bestuurslid van de Stichting Gaudeamus en het DELTA-ensemble. Aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam is hij docent hedendaagse muziek.

Bij DONEMUS zijn van hem de volgende composities verkrijgbaar:

katarsis-arsis (1973), mei (1974), and death(1974), i (1976), double helix (1978), citius, altius, fortius (1979).

Henk v.d. Meulen (geb. 1955) componeerde in 1977, in opdracht van het VU-kamerkoor 'From What the Thunder Said' voor sopraan, kamerkoor en tien blazers op tekst van T.S. Eliot. In 1978 schreef hij in opdracht van het ministerie van CRM 'Elementen voor blazers en contra-bas' voor het ASKO-ensemble. Vaak is hij werkzaam als componist/pianist bij theater-, film- en televisie-producties.

Zo werkte hij met regisseuse Annemarie Prins samen in o.a. 'De heilige Johanna van de Abattoirs' en 'Mahagonny'. Voor Stichting Dansproductie componeerde hij 'Lopen' (1979), 'Even' (1981) en 'Kwintet' (1982).

Bob Zimmerman (1948) studeerde klarinet en piano aan het Koninklijk conservatorium te 's-Gravenhage bij resp. Jolle Huckriede en Simon Admiraal. Als componist is hij voornamelijk actief in de theaterwereld: hij schreef muziek voor o.a. de toneelstukken Mussert (1973), Van de koele meren des doods (1976), De lamp hangt scheef (1976), Rock'69 (1977), Mata Hari (1978) en recentelijk Het leven lacht je toe (1981) en de Disco-opera Escolette ay-ay-ay-ay (1982).

Zimmerman deed de bewerkingen voor en had de muzikale leiding van drie grote Brecht-producties: Moeder Courage (Publiekstheater, 1980), Mahagonny (De Appel, 1980) en de Driestuiversopera (Haagse Comedie, 1981). Hij schreef ook muziek voor enkele film- en TV-producties (o.a. De Elektriseermachine van Winshurst (regie Erik van Zuylen) en De Kindervriend (regie Eddy Habbema)).

De nieuwe composities van Henk v.d. Meulen, Alex Manassen en Bob Zimmerman zijn geschreven in opdracht van het Ministerie van CRM op verzoek van het Holland Festival.